

leváci a leváctví – část č. 02

předběžné určení laterality dítěte

aneb

jak mohou rodiče a učitelé stanovit laterality dítěte

ivo vodička 2013 • www.levactvi.cz

Předběžné určení laterality dítěte

název školy: Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb,
Komenského 3, Litoměřice

autor: Mgr. Ivo Vodička

anotace: materiál vysvětluje, kdo a jakým způsobem může stanovit laterality dítěte, jakou úlohu při tom hrají rodiče, učitelé a pracovníci PPP

klíčová slova: lateralita, zkouška laterality, určení laterality

cílová skupina: rodiče dětí, žáci středních pedagogických škol, učitelky mateřských a základních škol

- ▶ **Proč znát lateralitu dítěte?**
- ▶ **Kdo a jakým způsobem stanovuje lateralitu dítěte?**
- ▶ **Činnosti, podle nichž lze určit lateralitu**
- ▶ **Zásady při určování laterality**

Proč je důležité znát lateralitu dítěte?

Protože nesprávně určená laterality může, převrátit dítěti život vzhůru nohama!

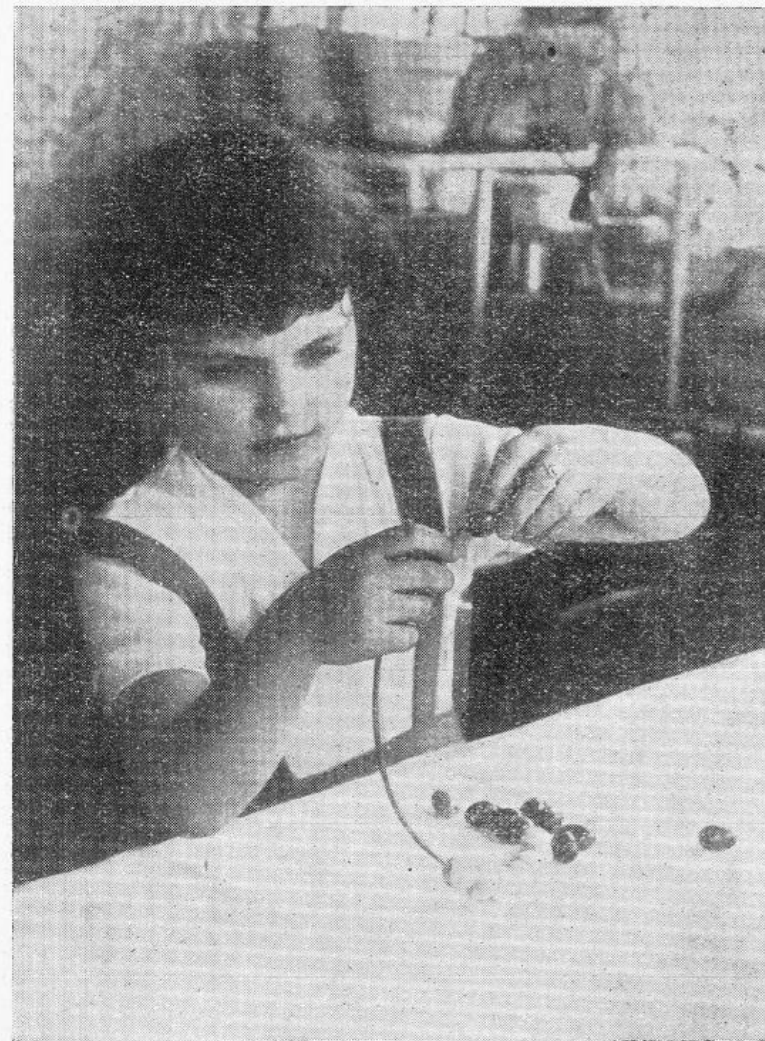
Protože nesprávně určená laterality může, převrátit dítěti život vzhůru nohama!

Jak je běžným (laickým) způsobem určena lateralita?

- ▶ u převážné většiny dětí je stanovována lateralita jejich vlastními rodiči a učiteli
- ▶ při pětileté prohlídce u dětského lékaře je stanovena lateralita podle názoru rodiče a příslušného dětského lékaře a zapsána do zdravotního průkazu - u dětí nevyhraněných dětský lékař rodičům doporučuje vyšetření v PPP
- ▶ rodiče mají možnost se opřít i o názor učitelů MŠ a ZŠ, zejména výchovných poradců, kteří také v potřebných případech doporučují návštěvu v PPP
- ▶ ▶ ▶ jen velmi malá část dětí je diagnostikována profesionálně v příslušných PPP poradnách a jiných zařízeních

1. Vyšetřování laterality: test sepnutí rukou – u leváků levý palec nahoře

3. Vyšetřování laterality: test navlékání – vedoucí ruka levá

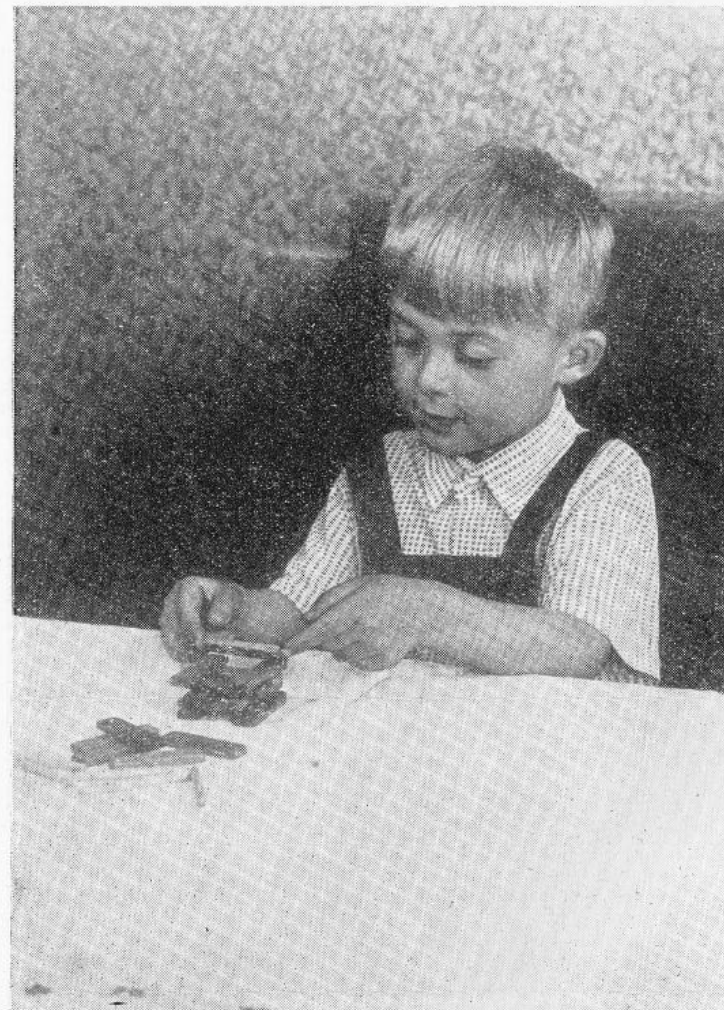
**Zkouška laterality - fotografie z legendární knihy M. Sováka
Výchovné problémy leváctví z roku 1960**

Proč je důležité stanovit lateralitu dítěte?

- ▶ pokud je dítě levák, bude v životě vykonávat řadu činností stranově opačnými pohyby a je to potřeba vědět
- ▶ vzhledem k pravostranně orientovanému světu se bude muset vyrovnávat s tímto pravostranně uzpůsobeným světem
- ▶ při výchově musíme mnohdy postupovat jinými cestami a metodami
- ▶ rodiče, vychovatelé, učitelé, trenéři a mistři výcviku musí být obeznámeni s odlišnostmi práce především s leváky, ale i s zatím nevyhraněnými dětmi
- ▶ ▶ ▶ především při nástupu do základní školy je potřeba vědět, **kteou rukou začne dítě psát!**

4. Vyšetřování laterality: test stavění kostek – vedoucí ruka levá

6. Vyšetřování laterality: test stavění kostek – přecvičená levorukost, popřípadě ambidextrie

**Zkouška laterality - fotografie z legendární knihy M. Sováka
Výchovné problémy leváctví z roku 1960**

Pedagogicko-psychologická poradna

- ▶ stanovuje lateralitu podle standardizovaných testů, které se používají od let šedesátých a které nejsou veřejnosti dostupné (Matějček - Žlab)
- ▶ návodné činnosti, podle kterých se dá spoluurčovat lateralita dítěte rodičem a učiteli, vyjmenovává už v šedesátých letech M. Sovák
- ▶ jedná se zejména o činnosti z běžného života zaměřené na zjištění upřednostňování vedoucího oka, ucha, ruky, nohy a dalších pohybů
- ▶ ▶ ▶ autoři populárněnaučných a odborných publikací dávají mnoho příkladů pro veřejnost, které činnosti pro vyhodnocení laterality je možno sledovat

Pravák - vkládání vysypaných zápalek zpět do krabičky jen jednou rukou. Pokud to jde, činnosti pro kontrolu výsledků vhodně opakujeme.

Jiné pravoruké dítě vykonává činnost úplně stejně - tak získáváme od různých dětí i porovnatelné výsledky o jemné motorice.

Nesprávné stanovení laterality:

- ▶ všichni psychologové, pedagogové, rodiče, a hlavně sami nesprávně identifikovaní, ať leváci, nebo praváci, potvrdí, že přiučování psaní na opačnou ruku může **přinášet značné obtíže** - situaci dnes zaviní spíše špatná diagnostika, tedy **nesprávné určení leváctví nebo praváctví** u laterálně málo vyhraněných dětí, než předsudky spojené s leváctvím
- ▶ **obtíže se špatně určenou lateralitou se neprojevují u všech dětí, proto nevíme, o kolik takových případů se jedná**
- ▶ **struktura obtíží takových dětí je v šíři i hloubce nerovnoměrná**
- ▶ ▶ ▶ **civilizovaný svět si uvědomil, že nesprávným pedagogickým přístupem poškozují část své populace a částečně tím ztrácí jejich duševní a fyzický potenciál, proto má správné určení laterality v pedagogické praxi své nezastupitelné místo.**

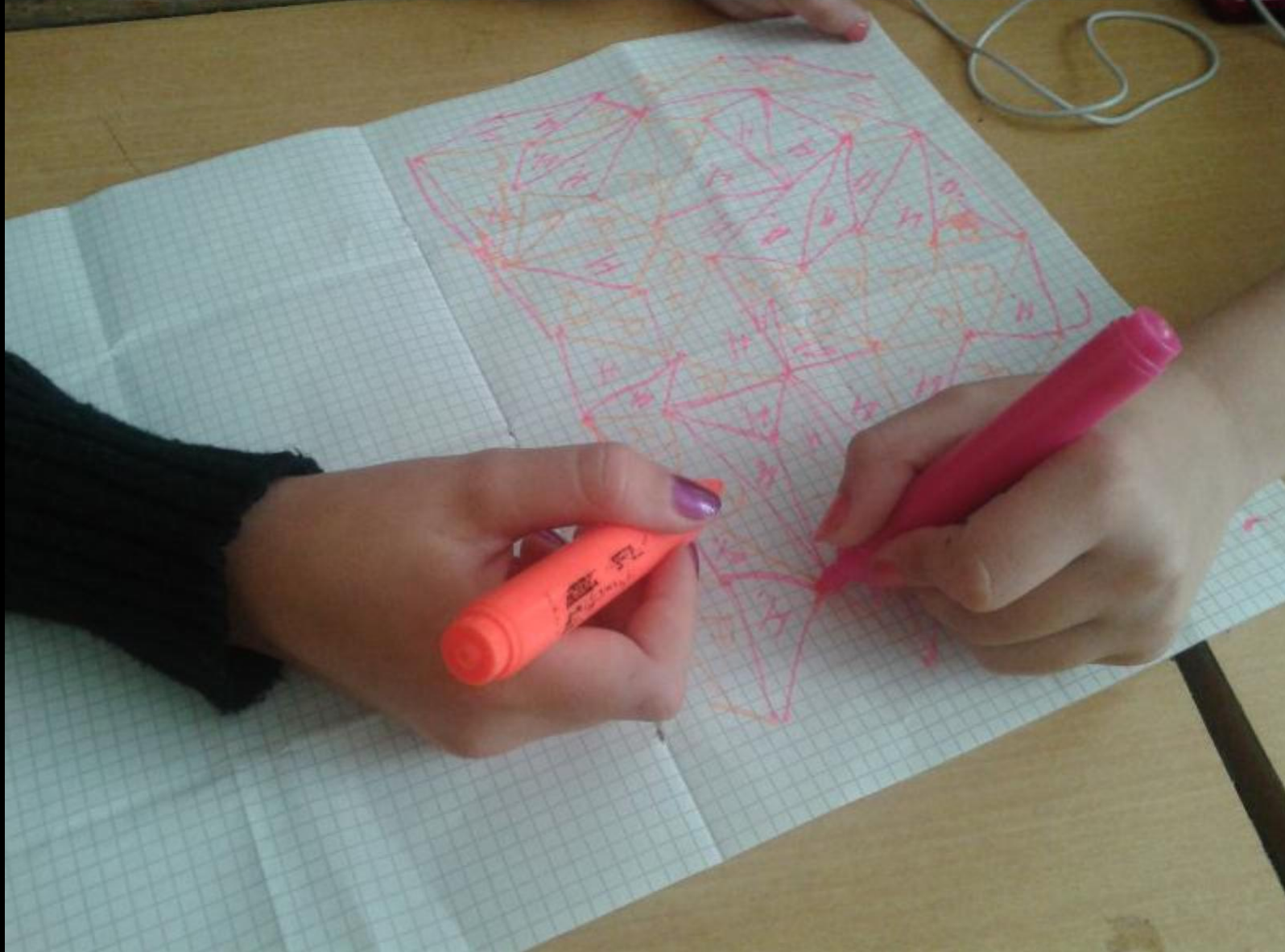
Tlak na změnu vedoucí ruky při nesprávném vyhodnocení laterality může přinášet:

- při psaní:
  - dezorientaci v ose levá/pravá
  - **zadrhávání** v řeči, až **koktavost**
  - projeví se jako **neúhledné písmo** i jako další obtíže
- v ostatních činnostech:
  - dezorientaci v ose levá/pravá v motorických činnostech a orientaci v prostoru
  - **obtížné rozhodování ve zlomku vteřiny před výkonem činnosti**, a tím k nesprávným pohybům a výkonům - činnost pak není kvalitně vykonána jedním, ani druhým způsobem a **dítě se jeví jako nešikovné**

Na co nesmíme při předběžném stanovení laterality zapomenout:

- že stanovujeme lateralitu laicky, tedy intuitivně, a proto si musíme dávat pozor, abychom neudělali příliš rychlé, tedy třeba i nesprávné rozhodnutí
- že hlavní metodou je především pozorování dítěte, tedy to, které párové orgány při různých činnostech upřednostňuje
- výsledky si pro budoucí zpracování a vyhodnocení zapisujeme, všímáme si i počtu opakování a vývoje dítěte v čase
- že ne vždy právě používaná končetina je tou hlavní, protože dítě například svou hlavní rukou právě vykonává něco, co pro sebe vyhodnotilo jako mnohem důležitější

- že ruka rukou vedoucí jsou vykonávány jemnější a důležitější činnosti především v pohybu, ruka druhá pomáhá ruce hlavní - hlavní ruka je dynamická, vedlejší ruka je statická
- že i stranově vyhraněné dítě si zkouší, co dovede „tou druhou“ a činnost může i mnohokrát opakovat, aby se v sobě ujistilo, že „tou svojí“ to dělá skutečně správně
- že děti mají vědomě i podvědomě snahu vyhovět přání lidem, které mají rády nebo jsou pro ně přirozenou autoritou - pak dělají věci tak, jak si myslí, že autoritám udělají radost
- že čím jsou lidé starší, tím více se u nich upevňují návyky do úplného zautomatizování - leváci jsou zvyklí z nutnosti zacházet pravou rukou s mnoha nástroji a přístroji (např. otáčení mlýnkem na maso, otvíráky na konzervy, okružní pila) a dodržovat společenská pravidla (podávání ruky).

Levák a pravák kreslí a píší: jedny z činností, které jsou důležitým indikátorem pro stanovení laterality.

Levá ruka (statická) přidržuje řetízek z kancelářských sponek a pravá ruka (dynamická) přibližuje a zaklesne další sponku do řetízku - dítě na tomto fotu můžeme vyhodnotit jako praváka.

Příklady možných sledovaných testovacích úkolů:

- ▶ Kterou rukou kreslíš? Kterou rukou píšeš?
- ▶ Kterou rukou dáváš poslední kostičku na komín z kostek?
- ▶ Kterou rukou chytáš věci, když ti padají?
- ▶ Kterou rukou si čistíš zuby?
- ▶ Kterou rukou držíš při navlékání jehlu a kterou nit?
- ▶ Po které noze se sklouzneš?
- ▶ Kterou nohou kopneš z rozběhu do stojícího míče?
- ▶ Kterou nohou zašlápneš kutálející se míček?
- ▶ Kterým uchem lépe slyšíš tikot hodin?
- ▶ Do kterého ucha vložíš sluchátko, když máš jen jedno?
- ▶ Které ucho přiložíš na dveře, abys slyšel, kdo je za nimi?
- ▶ Kterým okem se díváš do dalekohledu?
- ▶ Kterým okem se díváš hledím na mušku při střílení ze zbraně?
- ▶ Kterým okem se podíváš klíčovou dírkou?
- ▶ ... a mnoho dalších ze situace vyplývajících úkolů

- ▶ dítě neseznamujeme s tím, že se nachází v období, kdy se u něj snažíme dospět k závěru, jestli je dítě pravák, levák nebo je stranově nevyhraněné
- ▶ mohli bychom zkomplikovat pozdější profesionálně vedené zjišťování laterality pedagogicko-psychologickou poradnou

Levá ruka je statická, přidržuje část skládky, aby se neposouvala - pravá ruka je dynamická, vkládá jeden díl na místo.

Pravák - navlékání koleček hodem.

Pravák při stavění pyramidy z plechovek pokládá poslední díl jistější pravou rukou. Kroužek ringa poslouží ke hře místo obruče - pravák.

Pravák - pravá ruka pomocí hole udržuje kolečko v pohybu.

PET lahve poslouží jako improvi-
zované ruské kuželky - pravák
intuitivně pouští takovou kuželku
svou jistější, tedy vedoucí rukou,
aby dosáhl co největšího úspě-
chu.

Pravák - vedoucí ruka dělá jemnou práci při provlékání tkaniček dírkami bot.

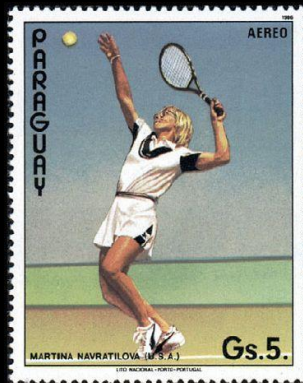
Levák v hodú míčkem.

Zkouška chytání volným pádem pouštěného míče (levák chytá - pravák míček pouští) a levák v hodů míčkem.

Typická pozice leváka při nabírání drnů rýčem: levák je opřen o levou stojnou nohu, levá ruka drží hlavu rýče.

M. Navrátilová (*1956) a Robert Nadal (*1986) - levorucí tenisté se špičkovými výkony.

Tahle holčička je pravák: v této statické situaci při pouštění draků drží provázek v natažené pravé ruce.

Při určování laterality se nesmíme ukvapit a musíme si dobře promyslet, co lidé skutečně dělají: na první pohled vidíme, že tento mladý muž pouští draka levou rukou. Je levák?

Není! To proto, že motocyklistickou helmu, která je drahá a pro něj důležitá, drží v ruce pravé, aby se nepoškodila. Na ovládání draka zůstala ruka levá.

Hudební nástroje jsou uzpůsobeny pro hru s vedoucí pravou rukou. Leváci se na ně bez velkých potíží naučí hrát a někteří dosáhnou i hráčské virtuozity (legendární houslista Paganini) nebo využijí svých tvůrčích a přednesových možností (zpěvák a skladatel Bob Dylan).

Pokud na takovéto hudební nástroje hraje levák, nelze však tento fakt vyhodnotit jako příklon k praváctví!

Někteří leváci samouci si držení nástroje přizpůsobují své vedoucí levé ruce - Jimy Hendrix si kytaru stranově převrátil, pořadí strun ne.

Kancelářské nůžky pro
leváky a praváky

Stříhání nůžkami: přestože nůžky pro leváky jsou cenově dostupné a všichni leváci je znají, v dospělém věku je leváci používají jen výjimečně. Někteří leváci se naučili stříhat pravou rukou, jiní stříhají nůžkami pro praváky levou - stříhání nůžkami není věrohodný rozlišovací znak.

Dec. 29, 1931.

C. A. BUNKER

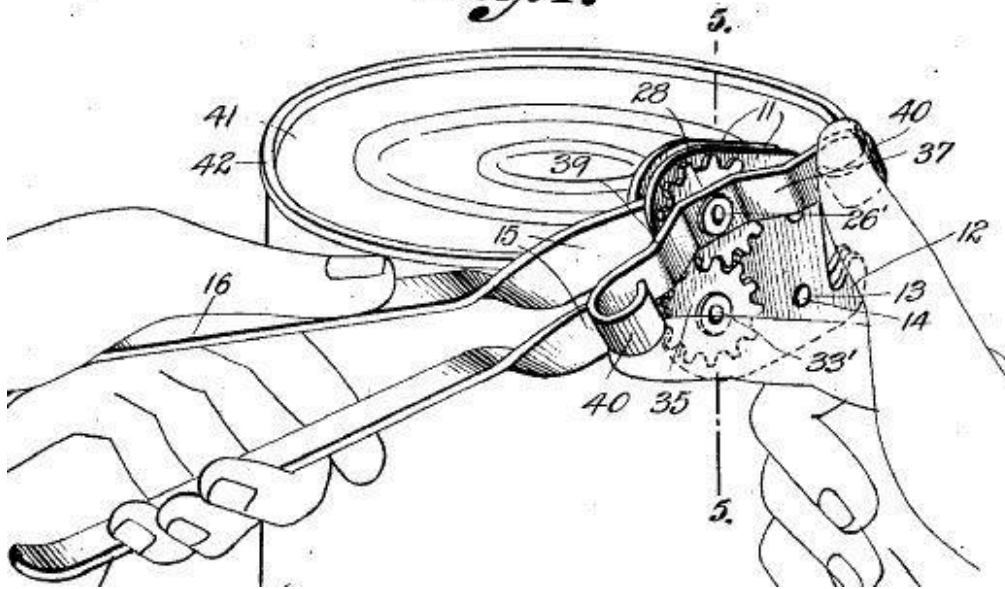
1,838,525

CAN OPENER

Filed May 20, 1926

2 Sheets-Sheet 1

Fig. 1.

Jeden z nejrozšířenějších typů otvíráků na konzervy lze ovládat jen v pozici praváka, proto pro určení laterality není vhodný.

Mlýnek na maso je jeden z nejrozšířenějších jednoduchých domácích mechanismů.

Ovládat jej lze jen pravou rukou, levák by musel točit klikou k sobě, což je velmi namáhavé.

Proto leváci otáčejí klikou stejně jako praváci.

Použitá literatura a informační zdroje:

Text: vlastní

Obrázky:

6. vlastní scan, upravený z: Sovák, Miloš: Výchovné problémy leváctví, SPN, Praha, 1960
8. vlastní scan, upravený z: Sovák, Miloš: Výchovné problémy leváctví, SPN, Praha, 1960
- 10, 11, 16, 17, 20 - 28. vlastní fotografie
29. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Navratilova-PragueOpen2006-05_cropped.jpg
29. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Paraguay_stamp_-_Martina_Navratilova.jpg
29. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nadal_Serving.jpg
- 30 - 32. vlastní fotografie
33. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Eug%C3%A8ne_Ferdinand_Victor_Delacroix_045.jpg
33. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Joan_Baez_Bob_Dylan_crop.jpg
33. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Jimi_Hendrix_1967.pn
34. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:2scissors.jpg>
35. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:BunkerOpener.JPG>
35. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Kitchen-Modern-Can.jpg>
36. http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:A_Meat_Mincer.jpg

Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008

Objasňuje podstatu grafomotoriky levorukého psaní, popisuje základní přístupy leváků k psaní a nově zdůvodňuje nejvýhodnější způsob psaní pro leváky a používání pomůcek pro leváky doma, v mateřské a základní škole.

Učitelům, rodičům a samotným levákům poskytuje praktické rady o psacích a kreslicích prostředcích pro leváky a o jejich použití doma a v mateřské a základní škole. Na základě rozboru písma ve vztahu tahu a tlaku při psaní vysvětluje, proč většina leváků píše jinak, než je doporučeno školní metodikou. Obsahuje vyobrazení způsobů psaní leváků, ukázky rukopisů a fotografie.

Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb, Komenského 3, Litoměřice

ivovodicka@seznam.cz